

УДК 336.717.1

СУЛИМА М.О.

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та аудиту  
Інституту магістерської та післядипломної освіти  
Університету банківської справи Національного банку України

### ОРГАНІЗАЦІЯ АУДИТУ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ

*Анотація.* Депозитні операції є невід'ємною складовою банківської діяльності. У статті розглянуто рівні здійснення депозитних операцій і їх види. Досліджено організацію аудиту депозитних операцій банку. Запропоновано застосовувати на практиці поетапне проведення аудиторської перевірки депозитних операцій, що є запорукою ефективного функціонування банківської установи загалом.

**Ключові слова:** аудит, банк, депозитні операції, облік, організація, програма, ризик, страхування.

Сулима М.А., к.э.н., доцент кафедры учета и аудита Института магистерского и последипломного образования Университета банковского дела Национального банка Украины

### ОРГАНИЗАЦИЯ АУДИТА ДЕПОЗИТНЫХ ОПЕРАЦИЙ БАНКА

*Аннотация.* Депозитные операции являются неотъемлемой составляющей банковской деятельности. В статье рассмотрены уровни осуществления депозитных операций и их виды. Исследовано организацию аудита депозитных операций банка. Предложено применение на практике поэтапного проведения аудиторской проверки депозитных операций, что является залогом эффективного функционирования банковского учреждения в целом.

**Ключевые слова:** аудит, банк, депозитные операции, учет, организация, программа, риск, страхование.

Sulyma M.O., Ph.D. in Economics, Associate Professor, Institute of Master and Postgraduate Education, University of Banking of the National Bank of Ukraine

### ORGANIZATION OF AUDIT OF THE BANK DEPOSIT OPERATIONS

*Abstract.* Deposit operations are an integral part of banking. The article deals with the level of implementation of deposit operations and their types. Researched the organization of audit deposit operations. A practical application of phased auditing deposit transactions are key to the effective functioning of the banking institution as a whole.

**Keywords:** audit, bank, deposit operations, accounting, organization, program, risk, insurance.

**Постановка проблеми.** В умовах політичної та економічної нестабільності, що провокують виникнення інфляції і кризи банківської системи особливої актуальності набуває дослідження якості банківських послуг. Депозитні операції передбачають залучення коштів на відповідальне зберігання і одночасне їх використання у цілях банку з метою отримання доходу. Отже в якісному здійсненні депозитних операцій зацікавлені не лише вкладники, але й банк. Такий двосторонній інтерес зумовлений фінансовою вигодою для обох сторін.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідженням депозитних операцій з точки зору їх обліку, контролю та аудиту займалися такі вітчизняні науковці як Герасимович А.М., Кіндрацька Л.М. [1], Кулаковська Л.П. [3], Ричаківська В.І., Снігурська Л.П. [6], Усач Б.Ф. [8] та інші. Водночас зміни політичної та економічної ситуації в країні, що спричиняють зміни законодавчої і нормативно-правової бази визначають потребу в поглибленні досліджень.

**Формулювання цілей статті.** Завдання статті полягає у дослідженні організації аудиту депозитних операцій банку через поетапне його виконання. Адже аудит як одна із найефективніших форм контролю сприяє підвищенню ефективності вказаних операцій, особливо в період економічної нестабільності. Варто також звернути увагу на помилки, що найчастіше зустрічаються при проведенні аудиту депозитних операцій і розглянути можливі заходи для уникнення помилок в майбутньому. Крім того, запропоновано основні заходи для якісного управління депозитними ресурсами банку.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Депозитні операції – це операції здійснювані банком з метою залучення фінансових ресурсів у різних формах і валюті, на умовах укладеного договору із дотриманням основних принципів збереження і обов'язкового повернення вкладникам. Класифікація депозитних операцій різноманітна. Пропонуємо виділити два рівні їх здійснення. На першому рівні слід виокремити депозитні операції, які здійснюються банком на міжбанківському ринку. Вони можуть бути короткострокові (ощадні сертифікати, депозити овернайт) і довгострокові. Другий рівень займають операції по залученню фінансових ресурсів від клієнтів банку (юридичних та фізичних осіб). Удосконалена класифікація депозитних операцій банку відображена на рис.1.



Рис. 1. Види депозитів банку

Вважаємо за доцільне більш детально розглянути та сконцентрувати увагу на проведенні аудиту депозитних операцій, що здійснюються на другому рівні. Йдеться про депозити юридичних та фізичних осіб. Завдання аудиту депозитних операцій полягає у мінімізації або уникненні ризиків, що виникають у діяльності банку [3].

Організація аудиту передбачає підготовку програми аудиторської перевірки із чітко визначеним переліком завдань та етапів проведення перевірки. Вважаємо за доцільне організувати процес перевірки депозитних операцій банку за такими етапами як попередній, поточний, підсумковий і заключний (рис. 2).



Рис. 2. Організація аудиту депозитних операцій банку

Так, попередній етап передбачає перевірку організації обліку депозитних операцій банку. Йдеться про наявність усіх необхідних документів, що регламентують розподіл функцій і обов'язків між структурними підрозділами банку при здійсненні депозитних операцій, дотримання вимог оформлення та зберігання первинних документів і облікових реєстрів, дотримання графіка документообігу. Крім того, відстежується дотримання та виконання основних принципів бухгалтерського обліку та нормативно-правове забезпечення вказаних операцій.

На поточному етапі аудитор вивчає структуру та умови депозитних договорів, порядок їх обліку, реєстрації та зберігання. Перевіряються і інші первинні документи, їх зміст, правильність оформлення, відсутність виправлень. Аудитор аналізує також процедури відображення депозитних операцій на балансових та позабалансових рахунках бухгалтерського обліку стосовно операцій залучення суми депозиту, нарахування і виплати відсотків, повернення коштів клієнтів. Загалом звіряються обороти і залишки за відповідними рахунками аналітичного та синтетичного обліку та порядок ведення книги реєстрації депозитних рахунків.

Крім того, аудиторській перевірці підлягає виконання вимог щодо:

- залучення та розміщення депозитів у межах термінів і лімітів, що встановлені правлінням банку;
- прийняття та розміщення усіх депозитів за процентною ставкою, що застосовується у банку згідно із запровадженою ним політикою;
- своєчасне та правильне відображення в бухгалтерському обліку депозитних операцій [5, с.347].

Підсумковий етап передбачає відповідність показників облікових реєстрів формам фінансової звітності, а також порядок збереження документів у поточному та постійному архівах.

На заключному етапі перевірки аудитор складає аудиторський висновок із зазначенням недоліків та рекомендацій, які необхідно реалізувати для виправлення виявлених помилок. Як свідчить практика, депозитні операції банку не застраховані від зловживань і порушень. Суттєві помилки стосуються оцінки пасивів, відображення витрат за нарахованими відсотками у відповідних облікових періодах та розмірах, правильного відображення операцій на бухгалтерських рахунках [8, с.231].

Загалом аудит як форма контролю може перевіряти правильність ведення операцій, втім багато залежить від правильної політики банку щодо якісного управління депозитними ресурсами. Оскільки, відомо, що банк повинен бути гарантом і забезпечувати безпеку довірених йому вкладів громадян. Вважаємо, що ключовими елементами якісного управління депозитними ресурсами банку є:

- тактичне і стратегічне планування роботи по залученню клієнтів. Разом з тим звертати увагу не лише на кількісний показник, а й на якісний. Робота банку, в більшій мірі, має бути орієнтована на ефективність депозитної політики, а не на одержання фінансової вигоди.
- залучення найбільш вигідних потенційних клієнтів, тобто таких, які забезпечують більшу стабільність депозитної бази і більш високий залишок на своєму рахунку;
- підтримка і утримання існуючих клієнтів. Втім як свідчить практика, вітчизняні банки часто «забувають» про постійних клієнтів, надаючи вищі відсоткові ставки новим клієнтам.

– забезпечити ефективність кожної операції, пов'язаної з обслуговуванням клієнта і розробити індивідуальну цінову політику;

– розробити інформаційно-аналітичну систему підтримки прийняття рішень при формуванні депозитного портфеля;

– страхування вкладів населення. Як правило, здійснюється на державному рівні, через створення спеціальних фондів, які виконують роль гарантів у випадку кризи чи інших надзвичайних ситуацій. Варто погодитися, що страхування депозитів являє собою надзвичайно корисний інструмент, що може протистояти банківській кризі як на макро-, так і на мікрорівні. На макрорівні страхування депозитів дозволяє мінімізувати негативний вплив банківських ризиків та сприяє зміцненню довіри до банківської системи. Щодо мікрорівня, то страхування депозитів захищає банківські рахунки пересічних громадян. З огляду на зарубіжний досвід, страхування депозитів може попередити згубні наслідки масового вилучення вкладниками своїх коштів з банків і інших фінансово-кредитних установ, що завдає шкоди грошовій та платіжній системам країни [2, с.500].

– працювати над підвищенням рейтингу депозитної політики банків. Адже дослідження у цій сфері показують, що на початку 2014 року Міжнародне рейтингове агентство Moody's Investors Service знизило довгостроковий рейтинг депозитів 12 українських банків до рівня Саа3. Раніше рейтинг цих фінансово-кредитних установ відповідали позначці Саа2. Відповідно до критеріїв агентства, рейтинг Саа вказує на те, що якість боргових зобов'язань банку дуже низька. Крім того, установи з таким показником схильні до високого кредитного ризику. Модифікатор 3 вказує на те, що зобов'язання банку знаходяться в нижній частині загальної рейтингової категорії. Сюди відносять фінансові установи з низькою якістю боргових зобов'язань за валютними вкладами. Це такі вітчизняні банківські установи як Ощадбанк, Ощадбанк Росії, ПУМБ, Приватбанк, Фінанси та Кредит, Укрексімбанк, Промінвестбанк, Райффайзен Банк Аваль, ОТП Банк, VAB, Південний та Кредит Дніпро. Крім того, Moody's знизив довгостроковий рейтинг депозитів у національній валюті з Саа1 до Саа2 всім перерахованим кредитним установам. Таким чином, показники змістилися з верхньої частини категорії Саа до середини діапазону [4].

Вважаємо, що у сукупності вказані заходи можуть бути досягнуті за допомогою удосконалення законодавства щодо страхування і гарантування вкладів. В Україні діє Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», головним завданням якого є забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку [7]. Втім, і досі непоодинокими є випадки «штучного» банкрутства. Спочатку банки не повертають коштів вкладникам, потім продовжують працювати, а рекламне гасло позиціонує їх як надійний банк, головними перевагами депозитної програми якого є вигідні і гнучкі умови, а також безпека вкладу. Виникає запитання, як працює вітчизняний Фонд гарантування вкладів і вказаний вище закон?

**Висновки.** Отже, через події радянської банківської системи довіру людей вдалося відновити тільки через кілька десятиліть. Зараз головне завдання не втратити її знову, адже економічна криза сприяла впливу грошових коштів з банківської системи. Сьогодні маємо політичну кризу, яка так чи інакше впливає і на економіку. Як свідчить світовий досвід та вітчизняна практика, навіть чутки про ненадійність фінансової установи, спричиняють ажіотаж серед вкладників, які масово розривають депозитні угоди і намагаються повернути вкладені кошти. В умовах політичної кризи це питання постає більш гостро.

Аудит як форма контролю беззаперечно сприяє підвищенню ефективності банківських послуг загалом та депозитних операцій зокрема. Втім, найбільшу цінність зараз має налагодження системи управління державою в цілому, що супроводжуватиметься як політичною стабілізацією, так і економічною, а це, в свою чергу, сприятиме процвітанню вітчизняної банківської системи.

#### Список використаних джерел

1. Герасимович А. М. Облік і аудит у банках: підручник / А. М. Герасимович, Л. М. Кіндрацька, Т. В. Кривов'яз та ін. — К.: КНЕУ, 2009. — С. 451.
2. Коцовська Р. Р. Банківські операції : навч. посібник / Р. Р. Коцовська, О. П. Павлишин, Л. М. Хміль. — К. : УБС НБУ, 2007. — 390 с.
3. Кулаковська Л. П. Організація і методика аудиту / Л. П. Кулаковська : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http://pidruchniki.ws/15840720/buhgalterskiy\\_oblik\\_ta\\_audit/organizatsiya\\_i\\_metodika\\_auditu\\_-\\_kulakovska\\_lp](http://pidruchniki.ws/15840720/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/organizatsiya_i_metodika_auditu_-_kulakovska_lp)
4. Moody's знизив рейтинги депозитів українських банків : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://n-auditor.com.ua/uk/novini/item/11406-moody-s-zniziv-rejtingi-depozitiv-ukrainskikh-bankiv.html>
5. Парасій-Вергуненко І.М. Аналіз банківської діяльності. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисц. — К.: КНЕУ, 2003.-347 с.
6. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України : Постанова Правління Національного банку України від 27.12.2007 року № 481 : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0048-08>.
7. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23.02.2012 № 4452-VI (зі змінами та доповненнями) : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.
8. Усач Б. Ф. Аудит : Навчальний посібник. — 4-те видання, виправлене і доповнене. — Київ: Знання, 2007. — 231с.

---

*Стаття надійшла до редакції 28.02.2014*